

Volebná legislatíva a možnosti aktívnej účasti Slovákov žijúcich v zahraničí vo voľbách do Národnej rady SR v roku 2010

Voľby sú v demokratických formách štátu základnou a pravidelnou formou, prostredníctvom ktorej sú ustanovené orgány a štátni funkcionári určitého spoločenstva ľudí cestou hlasovania. K najdôležitejším z nich patria parlamenty, hlavy štátov, orgány územnej samosprávy a súdne orgány.

„Každý má právo zúčastňovať sa na správe svojej krajiny priamo, alebo prostredníctvom slobodne zvolených zástupcov. Každý má právo na rovnaký prístup k verejnej správe vo svojej krajine. Základom vládnej moci nech je vôľa ľudu; táto vôľa má byť vyjadrená pravidelne konanými a riadne vykonávanými voľbami, na základe všeobecného a rovného hlasovacieho práva, tajným hlasovaním alebo iným rovnocenným postupom zabezpečujúcim slobodu hlasovania“ článok 21 Všeobecnej Deklarácie ľudských práv schválenej Valným zhromaždením OSN 10. decembra 1948.

Občania Európskej únie s pobytom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi, majú právo voliť (*aktívne volebné právo*) alebo byť volení (*pasívne volebné právo*) vo voľbách do Európskeho parlamentu a majú právo voliť a byť volení v komunálnych voľbách v krajine svojho pobytu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu. Toto právo sa uplatňuje v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi, teda národnými volebnými zákonmi daných krajín, predovšetkým ústavou a osobitnými volebnými zákonmi. V praxi to znamená, že občania SR pri voľbách do Európskeho parlamentu nemusia prísť na Slovensko, môžu voliť v príslušnej krajine EU, ale musia požiadať o zapísanie do zoznamu voličov, kde majú pobyt. Na tomto základe sa uskutoční výmena informácií medzi príslušným členským štátom a Slovenskou republikou, zo zoznamu voličov na Slovensku budú vyškrtnutí a môžu hlasovať za euro poslancov krajiny, v ktorej volia.

Ústava Slovenskej republiky v čl.30 okrem iného hovorí *„Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Cudzinci s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky majú právo voliť a byť volení do orgánov samosprávy obcí a do orgánov samosprávy vyšších územných celkov. Volebné právo je všeobecné, rovne a priame sa a vykonáva sa tajným hlasovaním. Podmienky výkonu volebného práva ustanoví zákon“*.

Podľa rôznych odhadov počet Slovákov žijúcich v zahraničí sa pohybuje medzi 2 až 2,5 milióna osôb. Pozrime sa teda bližšie, aké špecifické podmienky stanovuje zákon k

uplatneniu volebného práva pre Slovákov žijúcich v zahraničí a ako sa tieto podmienky premietajú do reálneho výkonu konkrétnej realizácie.

Na začiatok povedzme, kto je v zmysle zákona Slovákom žijúcim v zahraničí a kto z nich má volebné právo realizovateľné na území Slovenskej republiky. Podľa §2 ods. a, 1, 2 zákona č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov „*Slovákom žijúcim v zahraničí je osoba, ktorá nemá trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a 1. je štátnym občanom Slovenskej republiky alebo 2. nie je štátnym občanom Slovenskej republiky, ale uchováva si národné povedomie a on alebo jeho predok v priamom rade má slovenskú národnosť*“. Volebné právo sa v celosvetovej legislatíve všeobecne viaže na štátne občianstvo, takže aj zákonná možnosť účasti na voľbách prezidenta SR a voľbách do NR SR, sa viaže na Slovákov žijúcich v zahraničí - občanov Slovenskej republiky, uvedených v ods. a.1.

Podľa § 4 ods. 6 zákona č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta SR, o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov „...*občana, ktorý nemá trvalý pobyt na území SR a dostaví sa v deň voľby do volebnej miestnosti, okrsková volebná komisia dopíše do zoznamu oprávnených voličov, tento zápis vyznačí v jeho platnom cestovnom doklade a umožní mu voliť pri splnení všetkých zákonom stanovených podmienok. Voľby nemožno vykonať zo zahraničia, ani na veľvyslanectve alebo generálnom konzuláte, ale len na území Slovenska a zastúpenie občana nie je prípustné*“. V praxi to znamená, že možnosť účasti Slovákov žijúcich v zahraničí na priamej voľbe prezidenta je minimálna a prakticky bezvýznamná.

Občania Slovenskej republiky, ktorí žijú alebo sa zdržiavajú v zahraničí, sa môžu zúčastniť volieb do Národnej rady SR prostredníctvom pošty. Korešpondenčne môžu hlasovať občania SR, ktorí 1/ nemajú trvalý pobyt na území SR, 2/ majú trvalý pobyt na území SR, ale v čase volieb sa zdržiavajú mimo jej územia. Aby sme mohli porovnať tieto možnosti pracovne označíme prvú skupinu ako OSR1 a OSR2. Vzhľadom k tomu, že žiadna štátna inštitúcia neviduje na základe príslušného zákona, či zákonnej vyhlášky, migračné pohyby a pobyt občanov Slovenskej republiky v zahraničí, nie je možné presne stanoviť ich počet a sme odkázaní len na odhady, ktoré sa pohybujú v rozmedzí od 150 až 300 tisíc osôb.

Do skupiny OSR1 prináležia osoby, ktoré patria k tzv. starej emigrácii t.j. pred rokom 1968, ich potomkov a manželských partnerov (cudzincov), ktorým na základe požiadania bolo v zmysle zákona udelené štátne občianstvo SR; emigrácia z rokov 1968 – 69 a utečencov z obdobia 1970 – 1989; migranti ktorí odišli za prácou alebo štúdiom a trvalo sa usadili v zahraničí; tzv. manželská emigrácia; cudzí štátni príslušníci slovenského i neslovenského pôvodu, ktorí požiadali o udelenie štátneho občianstva

SR, väčšinou nositelia dvojitého štátneho občianstva. Podľa nášho odhadu táto skupina tvorí približne 30% z celkového počtu občanov Slovenskej republiky trvalo žijúcich v zahraničí. Títo občania môžu v zmysle § 10 a 12 zákona č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky, voliť na základe zaradenia do osobitného zoznamu voličov, ktorý vedie Mestská časť Bratislava – Petržalka. V § 10 sú stanovené podmienky, ktoré musí volič splniť pre zapísanie do osobitného zoznamu voličov. Ide o pomerne zložitú a ťažkopádnu procedúru, ktorá väčšinu potenciálnych voličov vopred odradí od účasti na voľbách. Výsledky ostatných volieb znamenali úplný prepad účasti tejto skupiny voličov, ktorí za takýchto podmienok rezignovali na možnosť voľby poštou.

Do skupiny OSR2 prináležia osoby, ktoré sa prechodne zdržiavajú v cudzine a to krátkodobo alebo dlhodobo za účelom práce, štúdia a vzdelávania, rekreácie a turistiky, obchodu a iných dôvodov. Mnohí z týchto „dočasných“ Slovákov žijúcich v zahraničí síce trvalo bývajú v zahraničí, ale trvalý pobyt majú prihlásený v mieste na území Slovenskej republiky. Títo občania môžu požiadať obec svojho trvalého pobytu o voľbu poštou alebo musia pricestovať na Slovensko.

Podľa údajov Štatistického úradu SR sa v parlamentných voľbách 2006 zúčastnilo 2 335 917 osôb, čo predstavovalo 54,67 % zo zapísaných voličov, z toho z cudziny 3 427 osôb t.j. 0,14 % a z toho vo volebnom okrsku Mestská časť Bratislava – Petržalka, len 543 obálok.